

ΘΕΟΛΟΓΙΑ

ΤΡΙΜΗΝΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ ΜΖ'

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ 1976

ΤΕΥΧΟΣ Α'

ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΥ ΙΚΟΝΙΟΥ

(ca. 341/5 — 395/400)

«ΠΕΡΙ ΨΕΥΔΟΥΣ ΑΣΚΗΣΕΩΣ» *

Υ Π Ο

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Γ. ΜΠΙΟΝΗ

Όμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

4. Ἐφ' ὅσον ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς τοῦ ἀνά χειῖρας ἔργου, ὡς ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν, τὴν περὶ Ὀνησιφόρου ἀφήγησίν του ἐκθέτει στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ ἀπόκρυφου «Πράξεις Παύλου καὶ Θεόκλης»· καὶ ἐφ' ὅσον τὸ ἀπόκρυφον τοῦτο σαφῶς ἀναφέρει τὴν πόλιν τοῦ Ἰκονίου, ἐν ἧ καὶ ὁ οἶκος τοῦ Ὀνησιφόρου, νομίζομεν ὅτι θὰ ἐξεβαινομεν τοῦ κυρίου θέματος, ἐὰν ἠθέλομεν ἐπιδοθῆ εἰς ἀναζητήσεις περὶ τε τοῦ προσώπου τοῦ Ὀνησιφόρου καὶ περὶ τοῦ εὗρους τῆς ἐννοίας τοῦ ὄρου «κατ' οἶκον ἐκκλησία», διὰ νὰ διαπιστώσωμεν, ἐὰν ὄντως ὁ ἐν Ἰκονίῳ οἶκος τοῦ Ὀνησιφόρου ἐγένετο πράγματι ἐν ἐκκλησιολογικῇ σημασίᾳ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου («ἐκκλησία»), ὡς τό τε ἀνωτέρω ἀπόκρυφον καὶ ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς ἀναφέρουσιν. Δι' ἡμᾶς οἱ ἀνωτέρω λόγοι τοῦ κεφ. XXXV, 2-4 τοῦ ἀνωνύμου τούτου ἔργου ἀναμφιβόλως ὑπονοοῦσι τὸν Ὀνησιφόρον ἐν Ἰκονίῳ κατοικοῦντα, ὅτε ὁ ἀποστολος τῶν ἐθνῶν Παῦλος ἐλθὼν εἰς Ἰκόνιον καὶ κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, εἴλκυσεν εἰς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν τὸν τε Ὀνησιφόρον καὶ ὅλον τὸν οἶκον αὐτοῦ, ὡς καὶ τὴν παρθένον Θεόκλαν. Ἀνωτέρω ἐσημειώσαμεν τὰ χωρία τῆς Κ.Δ. τὰναφερόμενα εἰς τὴν ἐν Ἰκονίῳ ἄφιξιν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἐν οἷς ὁ λόγος καὶ περὶ τοῦ Ὀνησιφόρου. Ἐνδιαφέρον ἰδιαιτέρον προσλαμβάνουσι τὰ χωρία τῆς Β' Τιμ. 4,10. 1,15. 4, 14. Σημειωτέον δ' ὅτι τὴν πρὸς

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 688 τοῦ προηγουμένου τόμου.

Τιμ. Β' ἐπιστολὴν ἠρμήνευσαν ἐκ τῶν παλαιῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων οἱ ἐξῆς: Ὁ Χρυσόστομος¹, ὁ Θεόδωρος Μοψουεστίας², ὁ Οἰκουμένιος³, ὡς καὶ οἱ Θεοφύλακτος Βουλγαρίας καὶ Εὐθύμιος Ζυγαβηνός⁴. Εἰς ἐπίρρωσιν τοῦ ὅτι τὸ Ἰκόνιον ἐννοεῖται ἐν τῷ ἀνωτέρω χωρίῳ τοῦ ἔργου, φέρομεν καὶ ἐκ τοῦ ἀποκρύφου Acta Barnabae τὴν ὁμοίαν που διαπίστωσιν περὶ τε τοῦ Ἰκονίου καὶ περὶ τοῦ Ὀνησιφόρου. Ἐν κεφ. ε' ἀναγινώσκομεν: «ἦν γὰρ ἐκεῖ — ἐν Ἰκονίῳ — ὄσιος ἀνὴρ καὶ εὐλαβής, ὅστις ἡμᾶς καὶ ὑπεδέξατο, οὗ καὶ τὸν οἶκον ἠγάσσε Παῦλος»⁵. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ὁ «ὄσιος ἀνὴρ καὶ εὐλαβής», «οὗ καὶ τὸν οἶκον ἠγάσσε Παῦλος» εἶναι ὁ Ὀνησιφόρος, ὡς τὸ ἀπόκρυφον «Πράξεις Παύλου καὶ Θέκλης» ἀναφέρουσι καὶ ἐξ οὗ ἀσφαλῶς ἦντλησε καὶ τὸ τοῦ Βαρνάβα ἀπόκρυφον. Καὶ ἡ περὶ Ἰκονίου καὶ Ὀνησιφόρου παράδοσις αὕτη τοῦ ἀποκρύφου τούτου συνεχίζεται καὶ διὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων⁶.

Ὅτι δ' ὁ οἶκος τῶν πιστευόντων ἐγένετο πράγματι Ναὸς καὶ μετεβάλλετο δι' εὐλογίας εἰς «ἐκκλησίαν», εἴτε ἐν ἐκκλησιολογικῇ καὶ λατρευτικῇ ἐννοίᾳ, εἴτε ἐν εὐρυτέρᾳ ἀγιαστικῇ ἀπλῶς ἐννοίᾳ, τοῦτο βεβαιοῦσι κατ' ἐπανάληψιν πολλὰ τῶν ἀποκρύφων, ἐπὶ τῶν λόγων τοῦ Παύλου στηριζομένων, ἐν αἷς καὶ τὸ ἀπόκρυφον Acta Nerei et Achille⁷, ταῦτα ἐν κ. 22 αὐταῖς λέξεσιν ἀναφέρον: «Ὁμοψύχως οὖν ἄνδρες καὶ γυναῖκες οἱ συνελθόντες ἐκ τῆς πόλεως, ἰδόντες τὰ θαυμάσια. Ταῦτα ἐπίστευσαν τῷ Χριστῷ καὶ ἐβαπτίσθησαν, ὁμοθυμαδὸν δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι, καὶ γέγονεν

1. Migne, PG 62, 599-663.

2. Migne, PG 66, 945.

3. Migne, PG 119, 196.

4. Migne, PG 119, 241 ἔ. Βλ. σχετικῶς καὶ Βασιλ. Ἰωαννίδου, Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Κ.Δ. Ἐν Ἀθήναις 1960, σ. 325, ἐνθα καὶ νεωτέρα βιβλιογραφία.

5. Lipsius - Bonnet, Acta apostol. apocrypha II, 2, 293, 20 ἔξ.

6. Πβλ. π.χ. Βασιλεῖου Σελευκείας, Βίον ἀγίας Θέκλης, παρὰ Migne, PG 85, 481D, 484A/B, 492A, 556A.

7. A. Achelis, Texte und Untersuchungen, XI, 2, 22, 5-9. Leipzig 1893². Πβλ. Hennecke - Schneemelcher II, 400, Τὸ ἀπόκρυφον τοῦτο ἀνήκει εἰς τὸν ε' ἢ στ' αἰῶνα.

ὁ οἶκος, ἐν ᾧ κατέμενον, καθάπερ ἐκ κλησίου»¹. «Ὅτι ὁ ὄρος (ἐκκλησία) προσελάμβανεν ἐνίοτε καὶ ἀλληγορικὴν ἢ ἀναγωγικὴν σημασίαν, ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ ἀγνώστου συντάκτου τῆς ἀποδιδομένης κακῶς εἰς τὸν Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον Ὁμιλίας «Εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας τῆς Ναῦν», ἐν ἣ λέγεται: «ὁ τὴν πύλην τῆς πόλεως Ναῦν ἐκκλησίαν ποιήσας» (δηλ. ὁ Κύριος)².

5. «Ὅτι ἡ περὶ Ὀνησιφόρου παράδοσις εἶναι ἀσαφής, στηριζομένη μᾶλλον ἐπὶ τοῦ ἀποκρύφου «Πράξεις Παύλου καὶ Θέκλης» ἢ ἐπὶ τῆς Κ.Δ. καὶ δὴ καὶ τῆς Β' Τιμ. ἐπιστολῆς, οὐδεμία ἀμφιβολία. Ἄλλ' ἡμᾶς ἐνταῦθα δὲν ἐνδιαφέρει ἡ ἱστορικὴ διαπίστωσις καὶ ἀκρίβεια περὶ τοῦ προσώπου τοῦ Ὀνησιφόρου, ὅσον ἡ ἀναγνώρισις ἐκ τοῦ κειμένου τοῦ πρὸ ἡμῶν ἀντιρρητικοῦ ἔργου, ὅτι ὁ Ὀνησιφόρος ἐν Ἱκονίῳ εἶχε τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἐν ᾧ προσελθοῦσα καὶ ἡ παρθένος Θέκλα καὶ ἀκροασαμένη τοῦ κηρύγματος τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἐπίστευσεν, ἀποβᾶσα ἔκτοτε συνοδὸς καὶ πιστὴ ἀκόλουθος τοῦ Παύλου, ἄχρις οὗ ἐμαρτύρησεν³. Ἐν τινὶ Ὁμιλίᾳ, εἰς τὸν Χρυσόστομον ἀποδιδομένη, ὁ

1. Τὸ «καθάπερ» ὑποβιβάζει τὴν ἔννοιαν τὴν ἐκκλησιολογικὴν καὶ ἀντὶ «Ναοῦ» πρέπει μᾶλλον νὰ ἐννοήσωμεν ἐνταῦθα «οἶκον προσευχῆς» καὶ συνάξεως, οὐχὶ δὲ χῶρον τελετουργικόν.

2. Παρὰ Migne, PG 61, 792. Ἡ Ὁμιλία ὑπομιμνήσκει φρασιολογίαν τοῦ Ἀμφιλοχίου Ἱκονίου, ἐξ οὗ καὶ ὁ Ficker, (Mn. ξ., σ. 114) ἐκλινεν εἰς ἀναγνώρισιν τοῦ Ἀμφιλοχίου Ἱκονίου, ὡς συντάκτου ταύτης. Ἐλπίζομεν ἄλλοτε ν' ἀσχοληθῶμεν εἰδικώτερον περὶ τὸ θέμα τοῦτο. Περὶ τε τῶν νόθων καὶ τῶν κακῶς ἀποδιδομένων εἰς τὸν Χρυσόστομον ἢ καὶ ἀμφιβαλλομένων ἔργων, βλ. τὸ συνοπτικὸν τελευταῖον ἔργον τοῦ J. A. de Aldama, Repertorium Pseudochrysostomicum. (Documents, études et répertoires publiés par l' Institut de Recherche et d' Histoire des Textes, X). Paris (Édition du Centre National de la Recherche Scientifique, 1965). — Περὶ τινων κακῶς ἀποδιδόμενων εἰς τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον ἔργων, βλ. τὴν ἐξαίρετον μονογραφίαν τοῦ Παναγ. Γ. Νικολοπούλου, Αἰ εἰς τὸν Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον ἐσφαλμένως ἀποδιδόμεναι ἐπιστολαί. Ἐν Ἀθήναις 1973, σσ. λα' + 585. Σημειωτέον δ' ὅτι τὸ δίτομον ἔργον τοῦ παλαιοῦ καὶ σεβαστοῦ ἐν Μονάχῳ φίλου καὶ ἀοιδίμου ἀνδρὸς Chrysostomus Baur, Der heilige Johannes Chrysostomus und seine Zeit. München 1929/30, μεταφρασθὲν καὶ ἀγγλιστὶ τὸ 1959/60 ὑπὸ τοῦ M. Gonnaga, παραμένει καὶ σήμερον κύριον ἔργον περὶ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου.

3. Πβλ. Acta Sanctorum τῶν Βολλανδιστῶν τοῦ μηνὸς Σ/βρίου 6, II, 665.

Ὁνησιφόρος φέρεται διάγων ἐν Ῥώμῃ, ὅτε ὁ Παῦλος ἔγραφε τὴν πρὸς τὸν Τιμόθεον Β΄ ἐπιστολὴν του, δέσμιος ὢν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἐκφράζεται ἐγκωμιαστικώτατα περὶ αὐτοῦ, λέγων: «δὴ ἔλεος ὁ Κύριος τῷ Ὁνησιφόρου οἴκῳ, ὅτι πολλάκις με ἀνέψυξε καὶ τὴν ἄλυσίν μου οὐκ ἐπαισχύνθη, ἀλλὰ γενόμενος ἐν Ῥώμῃ σπουδαιότερον ἐζήτησέ με καὶ εὔρε· δὴ αὐτῷ Κύριος εὔρεϊν ἔλεος παρὰ Κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· καὶ ὅσα ἐν Ἐφέσῳ διηκόνησε, βέλτιον σὺ γινώσκεις» (Β΄ Τιμ. 1,16-18). Τὸν Ὁνησιφόρον ἀναφέρουσιν, ἄνευ μνείας τινὸς τοῦ μέρους ἐνθα κατῶκει, οἱ ἐξῆς: Ἰωάννης Δαμασκηνός¹, Οἰκουμένιος Τρίκκης², Θεοφύλακτος Βουλγαρίας³. Ὁ δὲ Εὐθύμιος Ζυγαβηνός λέγει, ὅτι ὁ Ὁνησιφόρος κατέλιπε τὴν πόλιν, ἐν ἧ κατῶκει, ὅταν ἐπληροφορήθη, ὅτι ὁ διδάσκαλός του ἀπόστολος Παῦλος συλληφθεὶς εὗρίσκετο δέσμιος ἐν Ῥώμῃ, ἵνα ἔλθῃ πρὸς συνάντησίν του⁴. Τὸ Ἰκόνιον ἀναφέρει ὁ ἐρμηνευτὴς τοῦ χωρίου Β΄ Τιμ. 3,11: «οἷά μοι ἐγένετο ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, ἐν Λύστροις», ταῦτα σημειούμενος: «Τούτων ἴσως ὡς νεαρῶν μέμνηται καὶ γνωρίμων αὐτῷ· ταῦτα δὲ οὐ πρὸς ἐπίδειξιν λέγει, ἀλλὰ πρὸς παραμυθίαν τοῦ μαθητοῦ. Ἀντιόχειαν δὲ τὴν Πισιδίας ἐνταῦθ' αὖ φησιν, ἐν Ἰκονίῳ τινὲς φασὶ διὰ Θεέκλαν· ἐν Λύστροις, ὅθεν ἦν Τιμόθεος· τινὲς δὲ πάλιν φασὶ διὰ τὴν ἔχουσαν τὸ πνεῦμα τοῦ Πύθωνος»⁵. Προδήλως ὁ ἀνώνυμος ἐρμηνευτὴς ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν παράδοσιν περὶ Ἰκονίου καὶ τῆς παρθένου Θεέκλης, ὡς ταύτην παρέδωκε τὸ ἀπόκρυφον «Πράξεις Παύλου καὶ Θεέκλης». Τὰ περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ Ὁνησιφόρου καὶ τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ ὁμοῦ μετὰ τοῦ δούλου Πορφύριου ὑπὸ τοῦ Συναξαριστοῦ ἀφηγούμενα, εἶναι μεταγενεστέρως προελεύσεως ἀφηγήσεις, ἔξω τῆς ἱστορικῆς ἀκριβείας, ἐπὶ τῇ βάσει βε-

1. Migne, PG 95, 1017. 1025.

2. Αὐτόθι 119, 208. 240.

3. Αὐτόθι 125,97. 100. 137.

4. Νικηφόρου Καλογεῖ, Ἐρμηνεῖα εἰς τὰς ἸΔ' Ἐπιστολάς τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Παύλου. Ἀθήναι 1887/II, 276. 305.

5. J. A. Cramer, Catenae Graecorum Patrum in Novum Testamentum. Hildesheim 1967 (φωτοτυπικὴ ἀνατύπωσις τῆς ἐκδ. Ὁξφόρδης τοῦ ἔτους 1843), VII,74.

βαίως ἐν τῷ πυρῆνι τῶν ὑπὸ τοῦ ἀνωτέρω ἀποκρύφου περὶ αὐτοῦ λεγομένων¹. Πᾶσαι αἱ ἀνωτέρω σημειωθεῖσαι περὶ Ὀνησιφόρου εἰδήσεις, μάλιστα ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὰ περὶ αὐτοῦ ἀφηγούμενα ἐν τε ταῖς ἀποκρύφους «Πράξεις Παύλου καὶ Θέκλης» καὶ ἐν τῷ Συναξαρίῳ Κων/πόλεως (στλ. 823,4.9 καὶ ἐν στλ. 923,22 ἐξ.), φέρουσι τοῦτον ἐν Ἰκονίῳ κατοικοῦντα. Πᾶσαι ἐπομένως αἱ εἰδήσεις συγκλίνουν εἰς τὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον βεβαίαν διαπίστωσιν, ὅτι τὸ χωρίον τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔργου «Περὶ ψευδοῦς ἀσκήσεως», τοῦ ἀνωνύμως παραδιδόμενου, κεφ. XXXV,4: «ὁ γέγονε καὶ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας πόλεως, γενομένου τοῦ ἀγίου ἀποστόλου Παύλου ἐν τῷ οἴκῳ Ὀνησιφόρου· οὐκ ἠρώτησεν ὁ ἀπόστολος, ποῖα καθαρὰ σκεύη καὶ ποῖα ἀκάθαρτα, ἀλλ' αὐτὸν τὸν οἶκον, ὡς προείπομεν, ἐκκλησίαν ἐποίησεν», ὑπονοεῖ τὸ Ἰκόνιον, ὡς τὴν πόλιν, ἐν ἧ καὶ ὁ οἶκος τοῦ Ὀνησιφόρου. Κατὰ ταῦτα, ὡς τόπον συντάξεως τοῦ «Περὶ ψευδοῦς ἀσκήσεως» ἔργου πρέπει νὰ δεχθῶμεν τὸ Ἰκόνιον. Τούτου δεδομένου, ἐρωτᾶται νῦν ποῖος ὁ συντάκτης τοῦ ἐν λόγῳ ἀντιρρητικοῦ ἔργου καὶ τίνες αἱ ἀποδεικτικαὶ θέσεις, αἵτινες βεβαιοῦσιν ὡς συντάκτην τούτου τὸν περίφημον Ἀμφιλόχιον Ἰκονίου.

β. Ἐξωτερικὰ καὶ ἐσωτερικὰ τεκμήρια ἀποδεικνύοντα τὸν Ἀμφιλόχιον Ἰκονίου ὡς συντάκτην τοῦ ἔργου.

1. α. Ἐξωτερικὰ τεκμήρια. Τὸ ἐρώτημα εἶναι: ἐφ' ὅσον ἀπεδείχθη ὅτι τὸ ἀνωνύμως παραδοθὲν ἔργον συνεγράφη ἐν Ἰκονίῳ, ποῖος ἕτερος ἐν τῇ πόλει ταύτῃ γνωστός συγγραφεὺς θᾶ ἦτο δυνατόν νὰ θεωρηθῆ ὡς ὁ συντάκτης τοῦ ἔργου;

1. Ὁρα Delehaye, *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae e codice Sirmodiano nunc Berolinensi adiectis Synaxariis selectis opera et studio*. H. D. (Propylaeum ad Acta Sanctorum Novembris). Buxellis 1902 (φωτομηχανικὴ ἀνατύπωσις τὸ 1954, ἐπιστάσις τοῦ γνωστοῦ ἐπιστήμονος ἀγιολόγου τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας πατρὸς Halkin) στλ. 823, 1-29. 824,1-15.

Χ ρ ο ν ο λ ο γ ι κ ῶ ς τὸ ἔργον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τοποθετηθῆ πέρα τῶν ὁρίων τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ Δ' αἰ. Ὁ αἰὼν εἶναι βεβαίως ὁ αἰὼν τῆς ἀκμῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς Γραμματείας ἐπὶ ὅλων τῶν πεδίων αὐτῆς καὶ ἐφ' ὅλων τῶν κλάδων τῆς Θεολογίας, μάλιστα δ' ἐντὸς τῆς περιοχῆς τῆς μεγάλης καὶ ἐνδόξου Καππαδοκίας. Ἄλλ' ἐν Ἰκονίῳ οὐδεὶς ἕτερος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς ἐμφανίζεται, μάλιστα δρῶν ἐπὶ τοῦ ἀντιρρητικοῦ γραμματειακοῦ εἴδους. Μόνος ὁ Ἀμφιλόχιος Ἰκονίου βεβαιοῦται ὑπὸ τε τῶν συγχρόνων του καὶ ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ὡς ἀντιρρητικὸς συγγραφεὺς, ἰδιαιτέρας μνείας εὐφήμου ἄξιός. Ὅτι δ' ὁ Ἀμφιλόχιος κατεπολέμησεν αἰρετικούς τοῦ εἴδους τῶν διὰ τοῦ περι οὔ ὁ λόγος ἔργου καταπολεμουμένων αἱρέσεων, τοῦτο μαρτυρεῖται καὶ ἐπιβεβαιοῦται ὑπὸ ἀδιαμφισβητήτων μαρτύρων καὶ πηγαίων ἀποδείξεων. Καὶ ἰδοὺ ποίων: α) Ὁ Φώτιος ἐν τῷ 52 κώδ. τῆς Βιβλιοθήκης αὐτοῦ, ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ Πρακτικὰ τῆς ἐν Σίδῃ τῆς Παμφυλίας τὸ 376 συνελθούσης συνόδου, τῇ προσκλήσει καὶ ὀργανώσει, ἅμα δὲ καὶ τῇ προεδρίᾳ τοῦ Ἀμφιλόχιου Ἰκονίου, πρὸς καταπολέμησιν τῆς αἱρέσεως τῶν Μεσσαλιανῶν ἢ Εὐχιτῶν ἢ Ἀδελφιανῶν, λέγει: «Ἀνεγνώσθη σύνοδος γενομένη ἐν Σίδῃ κατὰ τῆς αἱρέσεως τῶν Μεσσαλιανῶν ἢ γουν Εὐχιτῶν ἢ τοι Ἀδελφιανῶν. Ἐξῆρχε δὲ τῆς συνόδου Ἀμφιλόχιος ὁ τοῦ Ἰκονίου, συνεδρευόντων αὐτῷ καὶ ἐτέρων ἐπισκόπων τὸν ἀριθμὸν πέντε καὶ εἴκοσιν». Περαιτέρω ἀναφέρει ἐπιστολὴν τῆς συνόδου ταύτης πρὸς τὸν Φλαβιανὸν Ἀντιοχείας μετὰ τῶν πεπραγμένων τῆς συνόδου. Ἐκ τούτου λαβὼν ἀφορμὴν καὶ ὁ Φλαβιανὸς συνεκάλεσεν ἐτέραν σύνοδον «κατὰ τῶν αὐτῶν αἱρετικῶν, συμπαρόντων μὲν αὐτῷ ἐπισκόπων τριῶν, Βίζου τοῦ Σελευκείας καὶ Μαρουθᾶ τοῦ Σουφαρηνῶν ἔθνους καὶ Σάμου· πρεσβύτεροι δὲ καὶ διάκονοι συμπαρήσαν μέχρι τριάκοντα». Ὑπὸ τῆς συνόδου ταύτης κατεδικάσθη ὁ Ἀδελφιδὸς καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ, «καί τοι μετανοίας τόπον ἐπιζητοῦντες· πλὴν ταύτης οὐκ ἔτυχον, διότι ἐγγράφως οὐς ἀνεθεμάτισαν ὡς Μεσσαλιανούς, τούτοις ὡς ὁ μόρφροσιν ἐφωράθησαν κοινωνήσαντες». Προφανῶς πρόκειται περὶ συγγενῶν αἱρέσεων. Ἀπόδειξις λοιπὸν ὅτι ὁ Ἀμφιλόχιος ἡσχολήθη μετὰ

ζήλου περὶ τὴν καταπολέμησιν τῶν αἱρέσεων τῆς ἐποχῆς του¹. Περὶ τῆς συνόδου διαλαμβάνει διαφωτιστικῶς ὁ Karl Holl, Amphiloehios von Ikonium σελ. 31 ἔ. Τὰ ὑπὸ τοῦ Φωτίου λεγόμενα ἐπιβεβαιοῦ ὁ Θεοδώρατος Κύρου, Αἵρετ. κακομουθίας, βιβλ. ΓΥ². Οὗτος δ' ἐν τέλει τοῦ κ. ΙΑ' καὶ τὰ ἀξιόλογα ταῦτα περὶ τοῦ Ἀμφιλοχίου, ὡς ἀντιρρητικοῦ σημειοῖ: «Ὁ δὲ πάντων ἄριστος Ἀμφιλόχιος, ὁ τοῦ Ἰκονίου τὴν Ἐκκλησίαν ἰθύνας, ἀκριβέστερον τὴν αἵρεσιν ἐστηλίτευσε, τοῖς ὑπ' ἐκείνου πραχθεῖσιν ὑπομνήμασιν ἐντεθεικῶς αὐτῶν τὰς φωνάς, ἐναργῶς δηλοῦσας τοῦ δόγματος τὴν διαφορὰν»³.

2. β. Ἡ Β' ἐν Κων/πόλει οἰκουμενικῆ σύνοδος τὸ 381, διέσωσεν ἀποσπάσματα τινὰ σχέσιν ἔχοντα καὶ πρὸς τὸ ἐνδιαφέρον τὸ ἡμέτερον θέμα, πράγματι σπουδαιότατα, ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Ἀμφιλοχίου προερχόμενα. Ταῦτα δὲ εἶναι: «Τοῦ ἀγίου Ἀμφιλοχίου ἐπισκόπου Ἰκονίου Περὶ τῶν ψευδεπιγράφων τῶν παρ' αἱρετικοῖς»: Δίκαιον δὲ ἡγησάμεθα πᾶσαν αὐτῶν γυμνῶσαι τὴν ἀσέβειαν, καὶ δημοσιεῦσαι αὐτῶν τὴν πλάνην. Ἐπειδὴν καὶ βιβλία τινὰ προβάλλονται ἐπιγραφὰς ἔχοντα τῶν ἀποστόλων, δι' ὧν ἀπλουστέρους ἐξαπατῶσι». Καὶ μετ' ὀλίγα: «Δεῖξομεν γὰρ τὰ βιβλία ταῦτα, ἃ προφέρουσιν ἡμῖν οἱ ἀποστάται τῆς Ἐκκλησίας, οὐχὶ τῶν ἀποστόλων Πράξεις, ἀλλὰ δαιμόνων συγγράμματα». Καὶ μεθ' ἕτερα: «Ταῦτα μὲν ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης οὐκ

1, Photius Bibliothéque, tome I (Codd. 1-84. Texte établi et traduit par René Henry, Paris 1959, σ. 26-40). Κατὰ τὸν ἐκδότην ἡ ἐν Σιδῆ συνόδος συνῆλθε τὸ 381 Πβλ. τὴν σημ. 3 αὐτόθι, σ. 36.

2. Παρὰ Migne, PG 83, 420/32.

3. Περὶ Μεσσαλιανῶν ὄρα τὸ ἔργον Ἰω. Ἀναστασίου, Οἱ Παυλικιανοί. Ἀθῆναι 1959. J. Daniélou, Grégoire de Nysse et le Messalianisme, Rech. de Religieuse, 48 (1960) 119/34. Ἰω. Φουντούλη, Ἡ εἰκοσιτετράωρος ἀκοίμητος δοξολογία, Ἀθῆναι 1963, σ. 41-46. Πβλ. Κων. Γ. Μπόνη, Ἀσκητικοὶ συγγραφεῖς τοῦ Δ' αἰ. (Εἰσαγωγαί. Ἀνάτ. ἐκ τῆς Β.Ε.Π., τ. 39/42), Ἀθῆναι 1970, σ. 69, ἐνθα ἀντικρούεται ἡ γνώμη τοῦ H. Dörries, Die 50 geistlichen Homilien des Makarios, Berlin 1964, ὅτι τὸ ἔργον «τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου Ὁμιλίας πνευματικαί» εἶναι Μεσσαλιανικῆς προελεύσεως. Περαιτέρω βιβλιογραφίαν περὶ Μεσσαλιανῶν ὄρα ἐν τοῖς Θεολογικοῖς Δεξικοῖς καὶ ταῖς Ἐγκυκλοπαιδείαις.

εἶπεν, ὁ γράψας ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ὅτι ὁ Κύριος ἀπὸ τοῦ σταυροῦ λέγει, Ἴδου ὁ υἱὸς σοῦ· ὡς καὶ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης λαβεῖν τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὴν Μαρίαν εἰς τὰ ἴδια. Πῶς ἐνταῦθα λέγει μὴ παρεῖναι; Ἄλλ' οὐδὲν ξένον. Ὡσπερ γὰρ ὁ Κύριος ἀληθεία ἐστίν, οὕτως ὁ διάβολος ψεύστης τυγχάνει. Ἐκεῖνος γὰρ ψεύστης ἐστὶ καὶ πατὴρ αὐτοῦ· καὶ ὅταν λαλήῃ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ ψεύδους»¹.

(Συνεχίζεται)

1. Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο φέρει τὸν ἀριθ. XVIII ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν διασωθέντων καταλοίπων τοῦ Ἀμφιλοχίου τοῦ J. P. Migne, P. G. 39, 116/7. Mansi. Collectio, XIII, col. 176.